

інструментом інформаційної війни є PR-технології. Вони дозволяють створювати маніпулятивні картини дійсності, за допомогою яких можна управляти суспільством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Золина Г. Д. Коммуникативные формы воздействия в информационной войне (Материалы СМИ периода нрузино-югоосетинского конфликта) / Г. Д. Золина, Н. П. Кравченко. // Вестник Московского университета. – 2009. – №5. – С. 138–147.
2. Кондратюк М. О. Інформаційна війна та роль мас-медіа в міжнародних конфліктах / М. О. Кондратюк // Вісник Харківської державної академії культури . – 2013. – Вип. 41. — С. 108-113.
3. Синоруб Г. П. Поняття конфліктного наповнення діяльності мас-медіа в теорії соціальних комунікацій (контекст формування поведінки аудиторії) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з соц. комун. : спец. 27.00.01 "Теорія та історія соціальних комунікацій" / Синоруб Галина Петрівна – Київ, 2009. – 13 с.
4. Синоруб Г. П. Особливості поділу медіа-аудиторії: комунікаційно-психологічний аспект / Г.П. Синоруб // Теле- та радіожурналістика . – 2013. – Вип. 12. – С. 239-243. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tir_2013_12_49.pdf.

Чупровська О.

Науковий керівник – Задорожна О.М.

**СУЧАСНА ЛІНГВІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ
«МОВНА КАРТИНА СВІТУ»**

Мова є національним мовним організмом, котрий розвивається у взаємодії з різними сторонами життя суспільства в цілому та кожного індивіда зокрема. Саме мова допомагає перетворити одержані окремими індивідуумами знання в колективне надбання, колективний досвід. Будь-яка мова є неповторним виразником і складовою культури людей, а також неповторним явищем, інакше не можна би було перекласти з однієї мови на іншу. Мовне багатство виражається не лише великою кількістю лексичних одиниць, але й смисловою насиченістю словника, не враховуючи навіть широкого спектра стилістичних параметрів слів. Варто зазначити, що у свідомості громадськості за певними мовами можуть закріпитися неофіційні їх характерні особливості. Наприклад, французька мова вважається мовою галантності та пафосного життя, німецька – науковою (філософічною), італійська є мовою мистецтва. Англійська ж мова є універсальною, мовою міжнародного спілкування, мовою технічних відкриттів виступає японська. Метою нашої розвідки є з'ясувати сучасний зміст лінгвістичного поняття *мовна картина світу*. Реалізація окресленої мети передбачає виконання низки завдань: опрацювати мовознавчу літературу, присвячену порушеному питанню, простежити етимологію досліджуваного поняття, описати типологію картин світу.

О.Б. Ткаченко вважає, що у сучасному житті постійно коливаються цінності окремих культур світу, разом із ними – ті мови, що втілюють відповідні культури. Ці процеси відбуваються завдяки деяким історичним обставинам, а також лінгвістичним особливостям, котрі, звичайно, не є тут на першому плані. Раніше дослідники розглядали відношення мови та її взаємодії з іншими мовами, мови і її зв'язку з різними етапами свого розвитку, мови і її структури, мови і суспільства, врешті решт, мови і людини. Але саме аналіз мови крізь призму мовної картини світу дозволить поєднати ці відношення в такій системі: «людина-світ-мова». До цього питання свого часу зверталися дослідники кінця XVIII–початку XIXст. Зокрема, І. Ризький, професор Харківського університету, у книзі «Введение в круг словесности» у 1806 році написав: «Як у рисах обличчя кожного не тільки народу, а й людини буває щось особливе й відмінне, так і в усякій мові є щось їй одній притаманне». Також у цій роботі професор звертав увагу на те, що мова і «бачення світу», котре відбите в мові різними народами, доволі своєрідне. Учений наголошував на своєрідності мотивації значення слів, а також на тому, що «один народ вражає такою, інший – іншою якістю...»[цит. за 1]. Роблячи висновок із цих слів, можна сказати, що поняття різних народів про одну річ можуть бути іншими з погляду точності, узагальненості та «своєї дії».

Та найбільш точно цей мотив відобразив дослідник В. Гумбольдт у праці «О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человеческого рода». Він наголошує, що «позначення окремих внутрішніх і зовнішніх предметів справляє більш

глибокий вплив на чуттєве сприймання, фантазію, почуття і через взаємодію цих явищ – на характер взагалі, оскільки в цьому випадку справді сполучаються природа і людина, справді матеріальна речовина з духом, що її формує»[6, с. 10]. Дослідник вважає, що саме у цьому національна своєрідність проступає найбільш чітко. В. Гумбольдт пише, що людина, пізнаючи природу, сама виробляє своє внутрішнє сприйняття у відповідності до того, як співвідносяться один з одним її духовні сили. Саме це знаходить своє відображення в мові, тому що саме мова утворює нові поняття для слів.

В. фон Гумбольдт стверджував, що світ для людини постає саме таким, яким вона його пізнає відповідно до свого розвитку. Він вважав, що «людина думає, відчуває і живе у мові». У зв'язку з цим можна визначити, що *картина світу* – це те, що йде від етносу взагалі чи від людини зокрема. Картина світу є результатом людського сприйняття, фантазій, процесів діяльності і думки. У такому випадку для людини всеохоплюючим предметом пізнання виступає Всесвіт як всеохоплюючий світ. Але світом і є та сама людина, коли говорити про її внутрішні переживання та розумову діяльність, яка є невіддільна від мови як способу організації інформації про сам світ. Тому феномен світу, який пізнає людина через мову, постає саме таким, який постає для неї мова.

Сучасні лінгвісти трактують термін «мовна картина світу» по-різному. Потракувати суть цього поняття правильно можна тільки за допомогою системного синтезу реальної, наукової та концептуальної картин світу. Реальна картина світу є довколишнім світом, який представлений кожній людині, етнічній групі та суспільству однаково. Р. Кісь вважає, що реальна картина світу визначається як «сітка координат», через які людина сприймає навколишню дійсність та будує образ світу у своїй свідомості. Дослідник вважає, що модель світу в окремій культурі складається з таких універсальних понять як простір, час, зміна, число, причина та ін. Об'єктом дослідження філософів ставали осмислення реальної картини світу як системи уявлень людини. Система ця збудована за допомогою органів чуттів та осмислення особистого та суспільного досвіду і є базовим середовищем для наукової картини світу.

Наукова картина світу – це особлива модель наукових знань про світ, які отримуються суспільством на тому чи тому етапі розвитку. Таким чином, будь-яка епоха, народ чи індивід володіють своєю неповторною науковою картиною світу, окресленою часовими та інтелектуальними потребами. Її цінність перевіряється на практиці. Як цілісна система уявлень про світ, вона включає в себе як загальну картину світу у науковій сфері, так і картини світу різних наук (фізичну, біологічну, математичну, мовну). Як зазначає дослідниця В. Маслова, «в структурі загальнонаукової картини світу виділяють два основні компоненти – понятійний та чуттєво-образний. Понятійний представлений філософськими категоріями та принципами, загальнонауковими поняттями та законами, а також фундаментальними поняттями окремих наук. Чуттєво-образний компонент НКС є сукупністю наочних уявлень про об'єкти та їх функціонування (планетарна модель атома, образ Галактики)» [1, с. 39].

Так, наукова картина світу базується в основному на науковій формі людської свідомості. Проте варто знати, що її не можна зводити до редукованого образу світу, сформованого в одній із окремих дисциплін. Наукова картина світу стає цілісним образом світу тоді, коли він створений за допомогою всі форм свідомості: буденний, науковий, філософський, художній. Специфіка цього відгалуження картини світу полягає в тому, що вона відображає реальність за допомогою понять та ідей, властивих для певного етапу розвитку тої чи тої науки, і в той же час претендує на образ світу.

Концептуальна картина світу є засобом систематизації наукової картини світу у свідомості людини. Та концептуальна картина світу не є тільки системою понять про явища довкілля, а є і системою значень, втілених в ці явища за допомогою слова-знака і слова-концепту. В такому разі можна стверджувати, що загальнолюдська концептуалізація реальності включає в себе специфічні для кожної культури аспекти сприймання навколишнього світу. В середині цих понять стоїть Людина як розумна істота, а також її уявлення про те середовище, в якому вона живе. Ця людина виступає вмістилищем внутрішнього або ірреального світу і сприймається узагальнено через опозиції людина/ людство, людина/етнос.

Як зазначає Л. Гонтарук, мова бере участь у двох процесах формування картини світу. По-перше, мовна картина світу формується за допомогою мови, а по-друге, сама мова є виразником і поясненням суті інших картин світу, котрі входять в мову через соціальну

лексику. Концептуальну модель світу вивчає філософська наука, представники якої протягом декількох століть створювали образ дійсності, пояснювали різні її аспекти, а також займалися пошуком першопочатку. Таким чином, в концептуальній картині світу зосереджена система уявлень про світ не тільки як результат мисленнєвого відображення дійсності, але і як чуттєве знання. Вони виражаються у формі концептів, причому спосіб концептуалізації світу є частково універсальним, а частково національно-специфічним для кожної мови. [2, с. 22].

Дуалістична єдність концептуальної картини світу з мовою зумовлена матеріалізацією картини світу (ідеального поняття) для сприйняття, вираження, розуміння, архівації, передачі досвіду. Е.Сепір вважає, що «реальний світ значною мірою несвідомо будується на основі мовних норм окремої групи людей», тому що ми по-різному сприймаємо різні явища через те, що таку форму вираження передбачають норми суспільства. [4, с. 135.]. При цьому дослідник вказує на те, що кожна мова має характерні особливості, які пояснюються історичним досвідом, рівнем освіченості народу та іншими факторами. Мовною картиною світу є вербалізований вплив названих критеріїв на концептуальну картину світу, яка є більш універсальним поняттям лінгвального образу дійсності, тому що однаково освічені народи мають спільну концептуальну картину світу, яка просто відображена різними мовами. Це пов'язано з тим, що саме мова є показником менталітету та світобаченням етносу, так званою його візитівкою.

Мовна картина світу концентрує в собі такі елементи: естетичні, моральні категорії, а також суб'єктивну оцінку дійсності. Саме мовна картина світу є своєрідним «архівом» культурних набрань того чи того народу. «Національна мова впливає на формування національної культури, адже саме вона надає творцям культури певний інструментарій» [5, с. 27]. Сучасне мовознавство по-різному пояснює сутність мовної картини світу, то максимально наближаючи її до концептуальної картини світу, то визнаючи її своєрідність в окремо взятій мові. Протиставлення цих двох видів картин світу ліквідує відмінності між ними. Концептуальна картина світу є абстрактною категорією, в той час, коли мовна картина світу конкретизована в окремій мові. Концептуальну картину світу можливо вивчити тільки за допомогою мови.

Мовна картина світу – це сукупність уявлень про світ, які складаються із взаємопов'язаних мовних одиниць, котрі через систему мовних явищ і значень відбивають об'єктивний стан речей навколишнього світу і внутрішніх процесів психіки людини, тобто загальну картину світу. Мовна картина світу сприймається як загальнолюдський універсум, а також як національне мовне явище. Мовна картина світу складається з трьох явищ, які є принципово важливими і пов'язаними між собою. Це людина, світ і мова. При цьому варто зазначити, що з антропологічного погляду для характеристики мовної картини світу вихідною точкою є людина. Вона пізнає довколишній світ і створює засоби, котрі фіксують знання для передачі іншим людям, а також для власного пізнання. Таким чином, для побудови мовної картини світу ключовою виступає Людина.

Харківська дослідниця Л. Лисиченко виділяє декілька рівнів мовної картини світу: загальномовна картина світу; регіональна мовна картина світу, яка містить діалектні ознаки; соціальна (мовна картина світу, притаманна певним соцгрупам); індивідуальна мовна картина світу [7, с. 37].

«Мовна картина світу, властива певному народові, знаходить своєрідне відображення в індивідуальному мовленні, що залежить від багатьох культурно-історичних і психічних чинників», – пише Л. Лисиченко. Та варто знати, що це явище не лише індивідуальне, але й глибоко соціальне, тому що формуючими аспектами тут виступають політичний устрій, історичний досвід, рівень життя, релігійні та моральні критерії. С. Єрмоленко вважає, що саме мова є експлікатором народного менталітету, і, крім того, відображає світогляд окремої нації: «Універсальні загальні закони людського мислення не заперечують, а навпаки, підтверджують існування конкретних етнічних мовних картин світу, специфіку сприймання кожним народом навколишнього світу й відображення цього сприймання в певних комплексах понять та у відповідних психолінгвальних діях» [3, с. 191].

Розрізняють сучасну мовну картину світу й архаїчну. Ця архаїчність зумовлена динамічними процесами в суспільстві і у його свідомості, тобто за невеликий проміжок часу, та не обов'язково за століття. Тобто МКС не є незмінною, а еволюціонує в часі, тому що в ній відбувається пере інтеграція значень. Варто зазначити, що справді концептуальні картини світу змінювались дуже повільно, протягом століть. У зв'язку з розвитком суспільства впродовж останніх двох століть в мовній картині відбулися значні зміни, що є результатом змін в концептуальній картині світу. Зміни в

концептуальній картині світу, як ми розуміємо, шукають собі вираження в мовній картині, а насамперед у літературі. Аналізуючи зміст понять «мовна картина світу», і порівнюючи її з реальною, науковою і концептуальною, можна небезпідставно констатувати у них наявність спільної ознаки – зображення дійсності. При цьому принцип їх розрізнення є чітким і однозначним: складниками реальної картини світу виступають предмети дійсності, наукової – твердження, які не потребують доведення, концептуальної – концепти (поняття), а мовної картини світу – семантика слів.

Отже, мовна картина світу – це лінгвістичне явище, котре є продуктом багатовікового досвіду народу-мовця і має зв'язок з духовним життям людини, ментальністю етносу. Науковці простежують шлях формування мовної картини світу – шляхом переосмислення кожною етнічною спільнотою реальної дійсності та відображення цього досвіду засобами національної мови. Виділяють такі рівні мовної картини світу: загальномовна, регіональна, соціальна, індивідуальна. Перспективою наших досліджень стане вивчення специфіки індивідуальної мовної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Апресян Ю. Д. Отечественная теоретическая семантика в конце XX столетия / Ю. Д. Апресян // Известия АН. Серия литературы и языка. – М.: Наука, 1999. – Т.58. – №4. – С. 39-54.
2. Етнолінгвістичні студії: [зб. наук. праць / під ред. В.Л. Конобродської]. – Житомир: Полісся, 2007. – 206 с.
3. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / Єрмоленко С. Я. – К.: Довіра, 1999. – 431 с.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство [підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти] / Кочерган М. П. – К.: Видавничий центр „Академія”, 1999. – 288 с.
5. Кочерган М. П. Слово і контекст: Лексична сполучуваність і значення слова / Кочерган М. П. – Львів: Вища школа, 1980. – 183 с.
6. Лисиченко Л. Багатозначність у мовній картині світу / Л. А. Лисиченко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – Вип. 5. – Харків, 1998. – С. 10 – 21.
7. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу / Л. А. Лисиченко // Мовознавство. – 2004. – №5-6. – С. 36-41.

Чеканова О.

Науковий керівник – Задорожна О.М.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕСПІВУ 43 ПСАЛМА ДАВИДОВОГО ТАРАСОМ ШЕВЧЕНКОМ

Поезія Тараса Шевченка – надзвичайно цінна для українського народу. У своїх творах Великий Кобзар показав, що наша мова може виражати найтонші порухи людської душі, що вона здатна обслуговувати різні соціальні сфери: побутову, наукову, і навіть релігійну. Мовотворчість великого Кобзаря виражає особливості життєдіяльності українців, виступає взірцем нормативності мови, збагачує жанрову систему сучасної митцеві літератури. Саме Тарас Шевченко започаткував традицію переспівування Псалмів Давидових, яку згодом підхопили Іван Франко, Ліна Костенко та інші письменники. Зауважимо, що майстри слова зверталися до Книги Псалмів у скрутні періоди української державності, коли національно свідомі громадяни зазнавали репресій з боку імперських режимів, коли вірити людям було небезпечно і єдиним джерелом справедливості ставав Божий суд. У такі скорботні часи полегшення приносять роздуми над текстом Святого Письма і постійна молитва. Шляхом молитви, покаяння, читання псалмів християни осягають Божий промисел, долають перешкоди, а душа сягає вічного блаженства. Сьогодні Україна знову витриває у скорботах: гостро відчуваємо брак миру, любові, єдності та порозуміння; тож і Боже слово, і Шевченкова наука особливо актуальні. Лінгвостилістичні параметри творів Кобзаря на біблійну тематику неодноразово ставали предметом вивчення українських учених [1; 3; 7 та ін.], проте скрупульозне дослідження процесу розуміння й інтерпретації авторським генієм тексту Святого Письма на матеріалі конкретного твору ще не було предметом наукового пошуку. Тому розглянемо специфіку інтерпретації тексту сорок третього Давидового псалма Тарасом Шевченком, тому обрана для дослідження тема є актуальною.

Метою нашої розвідки є лінгвоаналіз переспіву 43 псалма Давидового Тарасом Шевченком. Реалізація окресленої мети передбачає виконання таких завдань: порівняти